

Pogovor

Već oko dva desetljeća pjesničko stvaralaštvo Drage Štambuka obilježeno je izmijenjenim životnim okolnostima. Djelujući kao diplomatski predstavnik Republike Hrvatske po svijetu, boravio je u mnogim zemljama i upoznao razne civilizacijske sredine nastojeći prodrijeti u njihove kulturne tekovine, što je njegovu pisanju dalo specifična iskustva i kozmopolitsku dimenziju. Kako je riječ o iznimno bogatim i slojevitim tradicijama poput Egipta, Indije, Japana, sada i Brazila, ti su susreti i okolnosti nužno obilježili znatiželjnog i svijetu otvorenog stvaratelja, pri čemu Štambuk ne živi turistički, u lovu na brze senzacije i slikovite prizore, nego nastoji asimilirati i kreativno reagirati na duhovnu baštinu određenoga ambijenta.

Prethodnu njegovu zbirku, također u izdanju Matice hrvatske, bitno je odredila fascinacija indijskom poviješću i svakidašnjicom, duboka mudrost toga azijskog potkontinenta. Pjesnička zbirka pred nama nastala je pak pretežno u Japanu, te ne može, niti želi sakriti osjećaj duga prema toj mnogostruko poticajnoj zemlji. Štambuk je čak naziva i »Blaženom zemljom u kojoj poeziju štiju i štiju«, jer od cara i carice naniže pjesništvo se prakticira na gotovo svim razinama, pa je posve naravno da ni sam nije mogao odoljeti izazovu nove sredine. Osjetljivi gost s odužim boravkom tu novu sredinu ne tretira kao egzotičnu i daleku, nego nastoji što potpunije prihvatiti njezine mjere i načine shvaćanja i izražavanja.

Očekivano je i logično da se Štambuk odao tehnici i disciplini haiku pisanja, ali on to ne radi slijedeći puke tehničke i metričke zakonitosti, koliko integrirajući specifična japanska iskustva. Jedno od uporišta jedinstvenog viđenja i doživljavanja jest prostor vrta – pjesnikovo kretanje oka i duha gotovo najradije obilazi oko trava i cvjetova, jabuke i trešnje, mahovine i perunike, jaglaca i ljiljana. Posebno se čini indikativnom sintagma o travi, koja je »tako savršeno usputna«.

Naravno, poticaji za pjesmu nisu i ne moraju biti samo vizualni, oni su češće misaoni, refleksivni. Primjerice, uvodni haiku glasi: »Ništa ne čineći, / samo od sebe / stablo raste«, a jedan od zaključnih tekstova u zbirci još je lapidarniji i eliptičniji: »Oko / ne vidi / sebe«. Naglašeno sebstvo znak je obraćanja i uviranja u vlastiti prostor, a slika stabla može poslužiti i kao simbol postojanosti i ukorijenjenosti. Pjesma koja započinje stihom »Godovi su bogovi na starome drvu« razvija motiv ustrajnosti, dugovječnosti, opstojnosti i završava stihovima po kojima je stablo »spomen – znak na putu kroz šumski gustiš, / da se u sebi ne izgubimo«. U pohvali *ronina*, samuraja bez gospodara, dolazi tvrdnja: »Samo duboko ukorijenjen čovjek / može biti istinski otvoren«, dakle relevantna ljudskost podrazumijeva i određenu stablovitost. Usporedba se razvija u sliku ekspresionističkog karaktera, u kojoj bol zadobiva svojstva krošnje dramatično ukriženih i u nebo uperenih – da ne kažemo: vapijućih – grana, a pjesma potaknuta tom slikom završava krajnjom izričitošću: »Jedno si od oborenih stabala, / isprepletenih drvenih ruku što / grčevito stišuć jedna drugu / oblikuje gnijezdo za usporeni pad«.

Naravno, mnoge pjesme nemaju tako naglašenu auto-refleksivnu crtu. Klasični haiku najradije kaptira po-

vlašteni trenutak: »Samotni ždralovi / nebom kruže / i posrću«, ili: »I premda okreće / stranice, / vjetar ne zna čitati«, odnosno: »Žbice / na kotačima / zriču svu noć«. Čak je i motiv japanske zastave potaknuo jednu razradu/preobrazbu: »Zemlja / obrijanog / sunca. // Uštapski / okruglog«, ali naslov »Shinto« nije mogao ostati bez osobnog odaziva: »Pljeskom budiš Boga, / a možda i ljubav / u meni«. Težnju prema vertikalizmu karakterizira niz kratkih medaljona: »Čovjek, / šiljak neba« ili »Vrh planine / zaboden u nebeski kruh. / Dostaje rujni trag«. Dodamo li pjesmu: »Magla / obavi planinu. / Prekrije srebrni nož.« uvidjet ćemo kako slike žive od kontrasta blagosti i žestine, kako bljesak viđenja uračunava i silovitost prosvjetljenja.

Haiku »Južna gora, / sjeverni / Basho« indikativan je ne samo po imenovanju amblematičnog pjesnika, nego i po karakterističnoj polarizaciji, konkretno juga i sjevera. Niz poetskih povoda i sintagmi Štambukova pisanja proizlazi iz susreta suprotnosti, te se u stihovima učestalo nalaze i nadmeću gore i dolje, bijelo i crno, početak i kraj, *Eros* i *Thanatos*, atom i kozmos, prošlost i sadašnjost, strano i domaće. Jedan od nosivih motiva zbirke svakako je odnos Japana i Hrvatske – premda boravi i djeluje u inozemstvu pjesnik nikako i nigdje ne zaboravlja svoju domovinu i zavičaj. Dapače, i kontrasti i afiniteti čine neprekidnu asocijativnu nit povezanosti.

Ne samo stoga jer je jedna od pjesama naslovljena »Otajna Hrvatska« – naziv glasovite Ungarettijeve evokacije u prijevodu Drage Ivaniševića – mora nam pasti na pamet upravo Ivaniševićev stih: »I kud god idem sa mnom je Hrvatska«, jer u potpunosti odgovora-

ra Štambukovu slučaju. I ne samo zato što naš autor ovdje spominje svoj susret s Dragutinom Tadijanovićem («Kod Tadije sam...») prisjetit ćemo se Tadijine pjesme: »Što li je s mojom pjesmom u Kini«, jer je također, po mnogo čemu, analogna sudbini našeg autora.

Nekoliko domoljubnih pjesama oveće su prozno-poetske cjeline narativnoga karaktera. Brinući se za čovječje ribice, preseljene iz podvelebitskih špilja u heki-nanski akvarij, Štambuk koristi činjenicu njihova novostečena atributa – u Japanu ih nazivaju »Zmajevu mlado« – da cjelini dade jak simbolički naboj, čak i neku sudbinsku protegu. Stoga »Što rade zmajevi« može denotativno upućivati na slučaj bića iz Hrvatske nalazećih se u Japanu, ali konotativno pokriva i po širini i po dubini samu upitnost postojanja. Dakle, ne samo relaciju bliskosti i daljine, ili povijesti i sadašnjosti, nego i pitanje čuda, nedohvatnog, neshvatljivog: »ribe plivaju, ptice lete, / čovjek hoda... // Ali zmajevi, što rade zmajevi?«.

I u najnovijoj zbirci Štambuk pokazuje svoju sklonost prema spiritualnim i metafizičkim prostranstvima, pa i izričitu religioznu inspiraciju, kojoj ne smeta, nego čak djeluje poticajno susret s drugačijom tradicijom. Njegovo Bogotražnje iskustveno ide preko čovjeka, uvažava postojanje Sotone (koji želi zavarati upravo vlastitim samonijekanjem), a uporište nalazi u strahu Božjem («Tko Boga se boji / snažniji od moćnika jest« – iz pjesme, ne slučajno krštene »Zmijski svlak«). Štambukov pristup prvim i zadnjim pitanjima kao da ne može mimoći prvotnost dječje začudnosti, prisno obraćanje govorom vlastita djetinjstva. Stoga pjesmu o grobljanskim borovima Drago ispisuje domaćom čakavštinom, a pjesmu »Terremoto«, koja

se referira na naslov same zbirke, jer započinje stihom »Ne spavaju zmajevi«, ne može zaključiti primjerenije nego gotovo tepajući: »Sveti Jure Brača draga / prosvit' i nan zmaja mlada!«.

Tonko Maroević